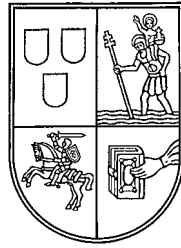

TERRA URBANA:
URBANISTINĒS KAITOS
ŽEMĒLAPIAI

TERRA URBANA.
MAPS OF URBAN TURN

ACTA
ACADEMIAE
ARTIUM
VILNENSIS
65-66

TERRA URBANA: URBANISTINĖS KAITOS ŽEMĖLAPIAI

TERRA URBANA.
MAPS OF URBAN TURN

UDK ????
?????

REDAKTORIŲ KOLEGIJA / EDITORIAL BOARD

PIRMININKAS / EDITOR-IN-CHIEF

Prof. dr. *Adomas Butrimas*

Vilniaus dailės akademija, Lietuva (istorija 05H) /

Vilnius Academy of Arts, Lithuania (History 05H)

MOKSLINĖ SEKRETORĖ / SCIENTIFIC SECRETARY

Dr. *Algė Andriulytė*

Vilniaus dailės akademija, Lietuva (menotyra 03H) /

Vilnius Academy of Arts, Lithuania (Art Criticism 03H)

NARIAI / MEMBERS

Prof. habil. dr. *Egidijus Aleksandravičius*

Vytauto Didžiojo universitetas, Lietuva (istorija 05H) /

Vytautas Magnus University, Lithuania (History 05H)

Prof. dr. (hp) *Aleksandra Aleksandravičiūtė*

Vilniaus dailės akademija, Lietuva (menotyra 03H) /

Vilnius Academy of Arts, Lithuania (Art Criticism 03H)

Dr. *Darius Baronas*

Lietuvos istorijos institutas, Lietuva (istorija 05H) /

The Lithuanian Institute of History, Lithuania (History 05H)

Dr. (hp) *Rūta Janonienė*

Vilniaus dailės akademija, Lietuva (menotyra 03H) /

Vilnius Academy of Arts, Lithuania (Art Criticism 03H)

Dr. *Maryla Kałamajska-Saeed*

Lenkijos mokslų akademijos Meno institutas, Lenkija

(menotyra 03H) /

The Institute of Art of the Polish Academy of Sciences, Poland

(Art Criticism 03H)

Dr. *Rūta Kaminska*

Latvijos dailės akademijos Dailės istorijos institutas, Latvija

(menotyra 03H) / The Institute of the History of Art, Art Academy

of Latvia, Latvia (Art Criticism 03H)

Dr. *Dalia Klajumienė*

Vilniaus dailės akademija, Lietuva (menotyra 03H) /

Vilnius Academy of Arts, Lithuania (Art Criticism 03H)

ACTA ACADEMIAE ARTIUM VILNENSIS

Leidžiamas nuo 1993 m. 4 kartus per metus /

Published quarterly since 1993

Leidinį pagal „Nacionalinę lituanistikos plėtros

2009–2015 metų programą“ finansuoja Lietuvos mokslo taryba,

sutarties Nr. LIT-2-67 /

The publication is sponsored by the National Development

Programme of Lituistics (2009-2015)

of the Research Council of Lithuania, an agreement No. LIT-2-67

SUDARYTOJAS / EDITOR OF THIS VOLUME

Dr. Tomas S. Butkus

Straipsniai vertinti dviejų recenzentų / The articles were reviewed
by two experts

Straipsniai įtraukti į *EBSCO Publishing* sąrašą / All articles

are included in *EBSCO Publishing* (Academic Search Complete,

Academic Search Premier, Art & Architecture Complete,

Humanities International Complete, Humanities

International Index)

TURINYS / CONTENTS

Vaidotas Dapkevičius,

Tomas S. Butkus

PRATARMĖ / 7

PREFACE / 7

VIETOJE ĮŽANGOS

INTRODUCTION

Pranciškus Juškevičius

URBANIZACIJA IR URBANISTIKOS

INTERPRETACIJOS / 7

Urbanization and Interpretations of Urbanistics

(Summary) / 7

URBANISTINĖS KAITOS ŽEMĖLAPIAI

MAPS OF URBAN TURN

Algis Vyšniūnas

ARCHITEKTŪRA IR URBANISTIKA. SAMPRATŲ IR

ŽANRŲ PINKLĖSE / 7

Architecture and Urbanistics. In the Trap of Conceptions and

Genres (Summary) / 7

Tomas S. Butkus

LIETUVOS URBANISTIKA: DISKURSO PROBLEMA IR

RAIDOS PERSPEKTYVOS / 7

The Discourse Question and Development Perspectives

(Summary) / 7

Zigmas J. Daunora

METROPOLINĖ VILNIAUS ATEITIS: STRUKTŪRA IR

FORMAVIMO UŽDAVINIAI / 7

The Metropolitan Future of Vilnius: Structure and Forming

Tasks (Summary) / 7

Inesa Alistratovaitė-Kurtinaitienė, Dalia Dijokienė

KLAIPĖDOS CENTRINĖS DALIES MORFOSTRUKTŪROS

KAITOS GALIMYBĖS / 7

The Potential Development of the Morphological Structure of

Klaipėda's Central Area (Summary) / 7

Vytenis Rudokas

URBANISTIKA ŠIAULIUOSE – ILIUZIJA

AR TIKROVĖ? / 7

Urbanistics in the City of Šiauliai – Illusion or Reality?

(Summary) / 7

Vytautas Rubavičius

MIESTAS IR MIESTIEČIAI: KULTŪRINĖ

ATMINTIS IR TAPATUMAS / 7

Town and Citizenry: Cultural Memory and Identity (Summary) / 7

Tomas Grunskis

MIESTO VIEŠŪJŲ ERDVIŲ SISTEMOS SAMPRATA IR

FORMAVIMO MODELIAI / 7

System of Urban Public Spaces. The Conception and Models of

Development (Summary) / 7

Aldis Gedutis

KLAIPĖDA BE ŽMONIŲ: MECHANICISTINĖ MIESTO

SAMPRATA / 7

Klaipėda without People: Mechanistic Conception of the City

(Summary) / 7

PRIEDAS

TARPDALYKINĖS MOKSLINĖS KONFERENCIJOS

„TERRA URBANA“ (2013 06 28) REZOLIUCIJA / 7

© Vilniaus dailės akademijos leidykla, 2012

www.leidykla.vda.lt

ISSN 1392-0316

ISBN ????????????????????

PRATARMĖ

Nors Lietuva *de facto* jau daugiau nei pusę amžiaus yra urbanistinė valstybė, turinti savitai išplėtotą miestų sistemą, tačiau ji vis dar stokoja visavertės miesto visuomenės ir miestiškos kultūros. Kodėl taip yra? Priežasčių daug. Dar daugiau atsakymų. Miestai „nepasistato“ per dieną ar per dešimtmetį, o miestiečiai netampa miestiečiais tik dėl to, kad gyvena mieste. Tai ilgas, lėtas ir dažniausiai skausmingas vyksmas. Kitas dalykas, kad, didžiudamiesi savo praeitimi, regis, būsime pamiršę apie dabartį ir tai, kad didžiąja dalimi mūsų senieji miestai planuoti ir projektuoti *ne vietinių* gyventojų. Atkūrę nepriklausomybę, greitai užmiršome ir netolimą miestų patirtį urbanizuojant kraštą. Skaitant teorinius pirmųjų Lietuvos urbanistų ir urbanizuotojų veikalus, susidaro įspūdis, kad šiandieninis teorinis ir praktinis Lietuvos mokslininkų pasirengimas nesiekia intelektualinio to meto vidurkio. Iš miestų planavimo išsirutuliojęs urbanistikos mokslas akivaizdžiai neatitinka dabartinių aplinkybių jai primesto urbanizuotų išteklių planavimo ir „įsisavinimo“ instrumentarijais.

Kitais metais septyniasdešimtmetį minėsianti Lietuvos urbanistika pirmiausia yra miesto aplinkos formavimo menas ir mokslas, tačiau be mokslinių ir metodinių principų šis menas praktiškai nepritaikomas. Išskirtinis šios disciplinos bruožas – tarpdalykiškumas. *Terra Urbana* braižytojai, be meninių ir mokslinių erdvės

formavimo principų, turi išmanyti miesto ekonomiką, sociologiją, istoriją, statybos inžineriją. Tokių žmonių labai trūksta prie bendro diskusijų ir darbo stalo.

Miestų kaitai skirtuose renginiuose Lietuvoje ir svetur urbanizacijos procesas pristatomas kaip įgaunantis vis didesnę pagreitį. Dėl to pastaraisiais dešimtmečiais Europos Sąjungos šalyse bandoma keisti ne tik įstatymus, susijusius su urbanizacijos procesų priežiūros reglamentavimu. Sparčiai numatomos vis naujos politinės miestų plėtros gairės; reaguojant į tai, kuriamos prioritetinio finansavimo ir naujos specialistų rengimo studijų programos. Taip miestų plėtra, natūraliai reikalaujanti inertiškesnio visuomenės požiūrio, tampa modernios, greitaveika paremtos globalizacijos ideologijos įkaite, todėl technokratinis ir teisinis diskursas iš urbanistikos išstūmė humanistines miesto kokybinio suvokimo paradigmas. Rezultatas – nevaldomos miestų periferijos augimo mastai, centrinių dalių stagnacija ir iš to atsirandančios ekonominės, socialinės ir miestiškos kultūrinės savimonės praradimo pasekmės.

Tiek architektūros, tiek urbanistikos, kaip humanitarinės mokslo srities, stagnaciją vis labiau lemia ir fundamentinio požiūrio šiame diskurse nebuvimas ir vengimas jo ieškoti. Net taikomieji tyrimai urbanistikos srityje – gana retas reiškinys. Mokslo institucijos vis dažniau virsta įprastos, rinką dubliuojančios paslaugos teikimo subjektais, studijų procesui beveik

nebepasiūlančios moksliniais tyrimais paremtų darbo metodikų. Nėra ir naujų, kompleksinio pobūdžio urbanistinių tyrimų ir vertinimo metodikų taikymo pavyzdžių praktiškai miestus planuojant ir projektuojant per atkurtos nepriklausomybės laikotarpį.

Tarp architektūros, kurios objektas – atskiras statinys su artima aplinka, ir miesto kaip sistemos vis dar didelis atotrūkis. Vertinant ir planuojant urbanistinius procesus, prarastas miesto kaip urbanistinės struktūros dėmuo. Tai lygmuo, kuriame formuojasi ir reiškiasi miestiečiais save laikančių gyventojų tapatumas, miesto kaip valstybės pagrindinio elemento identitetas. Galima drąsiai daryti prielaidą, kad tik tokia urbanistiniame lygmenyje įmanoma pasiekti pagrindinius specialistų, visuomenės ir administruojančių valstybės ir savivaldos struktūrų sutarimus dėl miestų vystymo. Tokiomis aplinkybėmis dalis šalies aukštųjų mokyklų architektūros ir vis dar oficialiai neįvardyto urbanistikos mokslo atstovų šias problemas ėmėsi formuluoti. Inicijatyva įgavo formą, Vilniaus dailės akademijai nusprendus steigti naują mokslo institutą.

Vienas pirmųjų Vilniaus dailės akademijos Urbanistikos, architektūros ir dizaino instituto¹, įkurto 2012 metų gruodžio mėnesį, darbų – pirmosios Lietuvoje architektūros bakalaurų rengimo studijų programos urbanistinio projektavimo šakoje parengimas 2013 metų pavasarį, taip pat architektūros studijų programos vykdymo naujame VDA Klaipėdos fakultete nuo 2013 metų rudens pradžia. Tai pirmosios universitetinės architektūrų rengimo studijos Klaipėdoje.

1 Urbanistikos, architektūros ir dizaino institutas (UADI) – Vilniaus dailės akademijos kamieninis padalinys. Pagrindiniai UADI tikslai susiję su Lietuvos miestų būkle, urbanistikos tradicijų tęstinumu, architektūrinės aplinkos harmonizavimo ir viešųjų erdvių dizaino klausimais. Šiems tikslams įgyvendinti institutas ketina plėtoti mokslo ir meno tiriamąjį, ekspertinį ir pedagoginį darbą, vykdyti projektinę veiklą, teikti valstybės ir savivaldybių institucijoms ir privačioms organizacijoms profesinę metodinę ir ekspertinę pagalbą urbanistikos klausimais. Tuo pačiu UADI įsipareigoja telkti VDA įvairių specialybių mokslininkus, meno tyrėjus ir kūrėjus į struktūrinį vienetą, galintį daryti įtaką valstybės politikai urbanistikos, architektūros ir dizaino srityse.

Institutas kartu su Lietuvos architektų sąjungos Klaipėdos apskrities organizacija ir VšĮ „Vario burnos“ parengė savo pirmą projektą, skirtą platesnei visuomenei. Birželio mėnesį Klaipėdoje buvo surengta mokslinė konferencija „*Terra Urbana*. Urbanistinės kaitos žemėlapiai: miestas, kultūra, visuomenė“. Ji padėjo pranešėjų tezių leidiniu, o pranešimų pagrindu parengti moksliniai straipsniai buvo pasiūlyti atskiram žurnalo *Acta Academiae Artium Vilnensis* numeriui.

Pagrindinis konferencijos ir šio žurnalo numerio tikslas – patikslinti ir apibrėžti urbanistikos disciplinos vietą humanitariniame ir socialiniame mokslo ir meno praktikos lauke. Straipsniai kartoja konferencijos pranešimų temas ir yra suskirstyti į tris dalis. Pirmoje nagrinėjama *urbanistikos samprata* ir pateikiama jos *interpretacijos*. Antra skirta praktiniams urbanistikos aspektams ir apima Lietuvos didmiesčių (Vilniaus, Klaipėdos ir Šiaulių) problemas. Trečioje dalyje miestas ir erdvinės jo struktūros tampa sociologinių ir kultūrologinių išvalgų objektu. Numerio pabaigoje pateikiama konferencijos pranešėjų pasirašyta rezoliucija. Tikime, kad ji padės apibendrinti straipsniuose gvildinamas temas, svarstymus ir siūlymus.

Instituto vardu dėkojame Vilniaus dailės akademijos rektoriui prof. Audriui Klimui, prorektoriui prof. dr. Adomui Butrimui ir kitiems akademijos darbuotojams, palaikiusiems instituto steigimą ir urbanistinio projektavimo studijų programos parengimo ir pirmųjų projektų iniciatyvas. Nuoširdi padėka visiems konferencijos dalyviams ir organizatoriams, taip pat straipsnių ir šio leidinio numerio sumanytojams ir rengėjams.

Vaidotas Dapkevičius, dr. Tomas S. Butkus,
URBANISTIKOS, ARCHITEKTŪROS IR
DIZAINO INSTITUTAS

FOREWORD

Lithuania *de facto* has been an urban state with a uniquely developed city system for more than half the century, although it is still deficient in worthwhile urban society and urban culture. Why is this? There are many reasons and even more possible answers to this question. Cities do not form in a day or even a decade and urban inhabitants don't become urban oriented just by living in a city. It is a long, slow and often painful process. On the other hand, while being proud of our past, we seem to have forgotten the present and the fact that our old cities at large were planned and designed by *non-local* inhabitants. After the restoration of independence, we quickly forgot the relatively recent experience of urbanizing the country. Reading the theory works by the first Lithuanian urbanists and the implementers of urbanization, the impression emerges that the theory and practice background and the experience of contemporary Lithuanian scientists does not reach the average intellectual level of the first urbanists. The science of urbanistics, which evolved from city planning, evidently is not sufficiently adequate to meet the current needs of planning and the acquiring of urban resources.

Lithuanian urbanistics, which turns seventy in 2014, is foremost the art and science of forming city surroundings, but without scientific and methodical principles this art is inapplicable in practice. The outstanding feature of this discipline is its interdisciplin-

ary scope. The planners of *Terra Urbana*, in addition to being aware of the artistic and scientific principles of forming architectural space, have to possess knowledge of city economics, sociology, history and construction engineering. The shortage of people with these qualities is sharply felt at both the theoretical and practical levels.

In the organized events dedicated to changes of the cities, which are held in Lithuania and abroad, the urbanization process is usually presented as accelerating. Therefore, in recent decades the EU countries have been trying to change the laws associated with the regulation of supervising the urbanization processes. The new landmarks for city development policies are set; this forces the creation of programmes of priority financing and new specialist studies. Thus, the city development, which naturally requires more inertia in public opinion, becomes the prisoner of modern and fast acting globalization ideology, and technocratic and legal discourse has pushed humanistic paradigms of comprehension of the city away from urbanistics. The results of this are the uncontrollable growth of city suburbs, the stagnation of central areas of the city and the consequential loss of economic, social and urban culture consciousness.

The stagnation in architecture and urbanistics as a humanitarian art is determined by the absence of a fundamental view in this discourse and the avoidance of searching for it. Even applied research in the area of

urbanistics is a rare occurrence. The teaching institutions often become the subjects of providing the regular services available elsewhere in the business and rarely offering methodical teaching based on scientific research for the study process. Never in the process of city planning and designing in the period of Lithuanian independence were any new and complex urbanistics researches or examples of applying valuation methods used.

There is still a large gap between architecture, where the object is to separate a building from its immediate surrounding and the city as a system. In the evaluation and planning of urbanistic processes, the element of the city as an urban structure was lost. At this level, the identity of urban inhabitants is formed and expressed and the identity of the city as a primal element of the state is revealed. The presumption can be made that only on this urbanistic level can the core agreements between specialists, society and administrative state and council structures on city development be reached. In these circumstances the part of the representatives of architecture which had still not officially been named urbanistics studies of the country's educational institutions started raising these problems. The initiative acquired form when Vilnius Academy of Arts decided to establish a new studies institution.

One of the first works of the Vilnius Academy of Arts Urbanistics, Architecture and Design Institute¹, which was founded in December 2012, is the preparation of the first programme of urbanistics designing for BA architecture students in the spring of 2013 and also

¹ Urbanistics, Architecture and Design Institute (UADI) is a stem division of Vilnius Academy of Arts. The main purposes of UADI are connected to the state of Lithuanian cities, the continuation of urbanistics traditions, the questions of harmonizing the architectural surroundings and design of public spaces. To meet these targets the Institute intends to expand its research, expert and teaching science and art work, participate in projects and provide professional methodical and expert support on urbanistic inquiries to state institutions and private organizations. At the same time UADI is committed to assembling scientists of various specialities, art researchers and creators into a structural alliance which could influence the state policies in the areas of urbanistics, architecture and design.

the start of the architectural studies programme in the new VAA Klaipėda faculty from autumn of 2013.

The Institute, together with the Klaipėda branch of the Lithuanian Architects' Union and state enterprise *Vario burnos* prepared their first project aimed at a wider audience. In June 2013 the scientific conference *Terra Urbana. The maps of urbanistic changes: city, culture, society* was held in Klaipėda. The conference was followed by the publication of the presenters' thesis, and articles prepared on the basis of the presentations were collated for publishing in a separate issue of the *Acta Academiae Artium Vilnensis* magazine.

The main purpose of the conference and the magazine is to specify and outline the place of urbanistics studies in the humanitarian and social field of the practice of science and art. The articles follow the presentations of the conference and are divided into three parts. The first part analyzes the *notion of urbanistics* and provides its *interpretations*. The second part is dedicated to the practical aspects of urbanistics and looks into the problems of three cities of Lithuania - Vilnius, Klaipėda and Šiauliai. In the third part, the city and its special structures become an object of sociology and cultural insight. The resolution signed by the conference presenters is included at the end of the issue. We believe it will aid in summing up the themes, discussions and suggestions analyzed in the articles.

In the name of the Institute we are grateful to Vilnius Academy of Arts Rector Professor Audrius Klimas, Prorector Professor Dr. Adomas Butrimas and other representatives of the Academy who supported the establishing of the Institute and the initiatives of preparing an urbanistic design studies programme and their initial projects. Our gratitude goes to all the participants and organizers of the conference and also to the initiators and authors of this publication.

Vaidotas Dapkevičius, Dr. Tomas S. Butkus,
INSTITUTE FOR URBANISTICS,
ARCHITECTURE AND DESIGN

VIETOJE ĮŽANGOS